

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Юридичний факультет

Кафедра цивільно-правових дисциплін

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента
ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

підготовки бакалавра

ЛУЦЬК 2025

Силабус освітнього компонента «Правовий режим майна подружжя» підготовки бакалавра

Розробник: Старчук Оксана Володимирівна, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Волинського національного університету імені Лесі Українки, кандидат юридичних наук, доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

_____ (к.ю.н., доц. Фідря Ю.О.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін (протокол № 02 від 15 вересня 2025 р.).

Завідувач кафедри

(д.ю.н., проф. Духневич А. В.)

I. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
<i>Денна (очна) форма навчання</i>	<i>Галузь знань: 26 Цивільна безпека</i>	Вибіркова 8
Кількість годин / кредитів: 90/3	<i>Спеціальність: 262 Правоохоронна діяльність</i>	Рік навчання 3
		Семестр 5
ІНДЗ: €	<i>Освітньо-професійна програма: Правоохоронна діяльність</i>	Лекції 12 год.
		Практичні заняття 16 год.
	<i>Освітній рівень: перший (бакалаврський)</i>	Самостійна робота 56 год.
		Консультації 6 год.
Форма контролю: залік		
Мова навчання:		українська

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
<i>Заочна форма навчання</i>	<i>Галузь знань: 26 Цивільна безпека</i>	Вибіркова 8
Кількість годин/ кредитів: 90/3	<i>Спеціальність: 262 Правоохоронна діяльність</i>	Рік навчання 3
		Семестр 5
ІНДЗ: немає	<i>Освітньо-професійна програма: Правоохоронна діяльність</i>	Лекції 6 год.
		Практичні заняття 8 год.
	<i>Освітній рівень: перший (бакалаврський)</i>	Самостійна робота 66 год.
		Консультації 10 год.
Форма контролю: залік		
Мова навчання:		українська

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Старчук Оксана Володимирівна

Кандидат юридичних наук

Доцент

Доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Моб.тел.: 050 71 51 468

Ел. адреса: oksana-starchuk@ukr.net

Дні занять <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Анотація освітнього компонента

Силабус вибіркового освітнього компонента «Правовий режим майна подружжя» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня з галузі знань 26 Цивільна безпека спеціальності 262 Правоохоронна діяльність та спрямований на вивчення та узагальнення правового регулювання майнових відносин подружжя, зокрема проблем, що стосуються юридичної природу законного до договірних режимів за допомогою яких врегульовуються майнові правовідносин подружжя; батьків і дітей, а також аліментні правовідносини, учасниками яких є чоловік і жінка, які перебувають у шлюбі.

ВОК «Правовий режим майна подружжя» передбачає використання сучасних технологій – правової інформаційно-пошукової системи «Законодавство України» на офіційному вебпорталі парламенту України та різних інформаційних ресурсів (ресурси глобальної мережі Інтернет; веб-ресурси Верховної Ради України, органів виконавчої влади), цифрові технології загального характеру ((інструменти Microsoft 365 (Word), цифрові технології тестового зв'язку: електронні пошти (ukr.net), месенджери (Telegram), відеозв'язку (для онлайн консультування Zoom)).

Силабус ВОК «Правовий режим майна подружжя» складений з урахуванням положень Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу України, чинних законодавчих актів, що регулюють правовідносини подружжя з приводу майна та судової практики.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі освіти повинні:

знати: Конституцію України, Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, Закони України, інші форми сімейного права України, орієнтуватися у системі підзаконних нормативних актів, судовій практиці, вміти швидко і правильно знаходити відповідні норми права і правильно застосовувати до конкретних ситуацій; володіти теоретичним матеріалом, передбаченим силабусом.

вміти: робити аналіз текстів сімейного законодавства; відповідати на занятті повно, чітко та конкретно; під час усної відповіді здобувач освіти повинен звертатися до тексту нормативно-правових актів та вміти їх аналізувати; застосовувати теоретичні засади сімейного права України у практичній роботі і правильно їх застосовувати до конкретних ситуацій; володіти термінологією.

2. Мета і завдання освітнього компонента

Метою викладання освітнього компонента «Правовий режим майна подружжя» є формування у майбутніх правоохоронців основ знань про майнові правовідносини подружжя, їх юридичну природу та особливості реалізації, а також вивчення суспільних відносин, які виникають між чоловіком та дружиною з приводу майна.

Основним завданням вивчення освітнього компонента «Правовий режим майна подружжя» є: знання теоретичних основ законного та договірних правового режиму майна подружжя, зокрема вивчення та розуміння основних понять та категорій, які притаманні вищезазначеному освітньому компоненту; опрацювання наукових джерел для ефективного вивчення теоретичного матеріалу; вміння використовувати теоретичний матеріал, його аналізувати та використовувати в практичній діяльності.

Результати навчання (компетентності)

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

ЗК6. Усвідомлення рівних можливостей та тендерних проблем

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК3. Здатність до критичного мислення та системного аналізу правових явищ

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел

СК5. Здатність визначати придатні для юридичного аналізу факти, систематизувати одержані результати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати аргументовані висновки та рекомендації

Нормативний зміст підготовки здобувачів освіти, сформульований у термінах результатів навчання

РН3. Розуміти та професійно застосовувати понятійний апарат права та правоохоронної діяльності.

РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези, виокремлювати юридично значущі факти, виявляти причинно-наслідкові зв'язки в діях і явищах для прийняття оптимального рішення в конкретних ситуаціях.

РН5. Розробляти тексти, документи з питань професійної діяльності, вільно спілкуватися українською та іноземною мовами.

РН10. Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

3. Soft skills

ВОК «Правовий режим майна подружжя» дозволяє забезпечити набуття здобувачами освіти широкого спектру соціальних навичок. Такі soft skills, як комунікативність, здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми, здатність до критичного мислення та аналізу, здатність до міжособистісної взаємодії, здатність до комплексної оцінки ситуації та наслідків прийнятих рішень, вміння працювати та взаємодіяти в команді, креативність, пунктуальність, врівноваженість, навички публічних виступів. Цьому сприяють такі методи навчання: дискусії, ситуаційний аналіз, мозкові атаки тощо.

4. Структура освітнього компонента

Денна / очна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю / Бали
	Усього	Лекції	Практ.	Сам.роб.	Конс.	
Змістовий модуль 1. Законний правовий режим майна подружжя						
Тема 1. Майнові правовідносини подружжя: загальнотеоретична характеристика	12	1	2	9		ДС/РЗ/Р/5
Тема 2. Правові режими майна подружжя	13	1	2	9	1	ДС/РЗ/Р/5
Тема 3. Законний режим майна подружжя	16	2	4	9	1	ДС/РЗ/Р/10
Тема 4. Аліментні правовідносини подружжя	14	2	2	9	1	ДС/РЗ/Р/5
Разом за змістовим модулем 1	55	6	10	36	3	25
Змістовий модуль 2. Договірний режим майна подружжя. Правовий режим майна батьків та дітей						
Тема 5. Договір як регулятор майнових відносин подружжя	6	1		5		
Тема 6. Сімейні договори подружжя майнового характеру	9	1	2	5	1	ДС/РЗ/Р/5
Тема 7. Юридична природа шлюбного договору	10	2	2	5	1	ДС/РЗ/Р/5
Тема 8. Правовий режим майна батьків та дітей	10	2	2	5	1	ДС/РЗ/Р/5
Разом за змістовим модулем 2	35	6	6	20	3	15

ІНДЗ						20
Контрольна робота 1						20
Контрольна робота 2						20
Всього годин / балів	90	12	16	56	6	100

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю / Бали
	Усього	Лекції	Практ.	Сам.роб.	Конс.	
Змістовий модуль 1. Законний правовий режим майна подружжя						
Тема 1. Майнові правовідносини подружжя: загальнотеоретична характеристика	12	-	1	10	1	ДС/РЗ/Р/7,5
Тема 2. Правові режими майна подружжя	12	2	1	8	1	ДС/РЗ/Р/7,5
Тема 3. Законний режим майна подружжя	12	2	1	8	1	ДС/РЗ/Р/7,5
Тема 4. Аліментні правовідносини подружжя	13		1	10	2	ДС/РЗ/Р/7,5
Разом за змістовим модулем 1	49	4	4	36	5	30
Змістовий модуль 2. Договірний режим майна подружжя. Правовий режим майна батьків та дітей						
Тема 5. Договір як регулятор майнових відносин подружжя	9	-	-	8	1	
Тема 6. Сімейні договори подружжя майнового характеру	11	2	1	7	1	ДС/РЗ/Р/7,5
Тема 7. Юридична природа шлюбного договору	10	-	1	8	1	ДС/РЗ/Р/7,5
Тема 8. Правовий режим майна батьків та дітей	11		2	7	2	ДС/РЗ/Р/15
Разом за змістовим модулем 2	41	2	4	30	5	30
Контрольна робота						40
Всього годин / балів	90	6	8	66	10	100

Методи контролю: ДС – дискусія; РЗ – розв’язування задач; Р – реферат; КР – контрольна робота

5. Завдання для самостійного опрацювання

Завдання для самостійної роботи розробляється з урахуванням змін до законодавства та входить до плану практичного заняття кожної теми і доступні для здобувачів освіти на кафедрі та розміщені на платформі Moodle.

Окремо завдання для самостійної роботи не оцінюється, а контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання викладачем, здійснюється під час проведення практичних занять, контрольних робіт згідно вивчених тем тощо.

Тема 1. Майнові правовідносини подружжя: загальнотеоретична характеристика (9 год./ 10 год.)

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

До органу ДРАЦС звернулася громадянка Мельниченко із заявою про реєстрацію шлюбу з громадянином Шевцовим, який проживає в м. Луцьку. У зв'язку з тим, що Шевцов не має змоги виїхати до м. Києва для подання заяви, Мельниченко подала до органу ДРАЦСу складену ним заяву, яка була завірена керівником підприємства, де працює Шевцов. Завідувач органу ДРАЦСу відмовив Мельниченко у прийнятті цієї заяви.

Чи необхідна присутність осіб, які укладають шлюб, при поданні заяви про реєстрацію шлюбу до органу ДРАЦСу? У яких випадках заява про реєстрацію шлюбу може бути подана однією з осіб, які бажають укласти шлюб? Які роз'яснення слід дати Мельниченко?

Задача 2.

Після подання до органу ДРАЦСу заяви про укладання шлюбу Петров і Карпенко звернулися в місцеву поліклініку з проханням провести медичне обстеження і дати висновок з приводу можливої статі їх майбутньої дитини. Головний лікар поліклініки відмовив у цьому проханні, пославшись на те, що поліклініка не проводить обстеження і не дає консультації з таких питань.

Дайте оцінку рішення головного лікаря. У яких випадках закон передбачає можливість медичного обстеження осіб, які одружуються? Якими нормами СК регламентуються ці питання?

Задача 3.

Ольга Рогоза до заміжжя перенесла важку операцію і відповідно до висновку лікарів не могла мати дітей. Одружуючись із Володимиром Кисленком, вона цей факт від нього приховала. Щодо проходження медичного обстеження перед реєстрацією шлюбу Кисленко і Рогоза не домовлялися.

Кисленко, який дуже хотів мати дітей, дізнався про недуг дружини через декілька місяців після реєстрації шлюбу. Кисленко вирішив написати скаргу до органу ДРАЦСу, вищого за рівнем, на відділ ДРАЦСу, що зареєстрував їх шлюб з Рогозою, який, на його думку, не виконав свого обов'язку — не з'ясував, який стан здоров'я Ольги.

Чи підлягає скарга Кисленка задоволенню? Чи є підстави для визнання шлюбу Кисленка і Рогози недійсним? У зв'язку з яким захворювання одного з подружжя і за яких обставин шлюб може бути визнаний недійсним?

Тема 2. Правові режими майна подружжя (9 год./ 8 год.)

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1

Єгорова звернулася до суду з позовом до свого чоловіка про поділ сумісно нажитого майна. У позовній заяві вона зазначила, що автомобіль, який її чоловік придбав ще до шлюбу, був старий і на його ремонт було витрачено коштів значно більше, ніж він коштував на час придбання. Тому Єгорова просила визначити його спільною сумісною власністю подружжя і включити до майна, яке підлягає поділу. Суд, виходячи з того, що автомобіль є його особистою власністю, відмовив у позові.

Зробіть аналіз рішення суду.

Задача 2.

Лабинська подала позов до суду про розірвання шлюбу та поділ сумісно нажитого майна. У позовній заяві позивачка просила визнати автомобіль, якого було придбано підчас шлюбу, її особистою власністю, мотивуючи це тим, що гроші на придбання цього автомобілю подарувала їй на весілля бабуся і що автомобіль був зареєстрований на її ім'я в ДАІ. Відповідач заперечував проти цього, вважаючи, що гроші дарували не дружині, а сім'ї, і просив визнати автомобіль сумісною власністю.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Задача 3

Подружжя Звелікових більше 30 років прожили у шлюбі. Вони виростили двох синів та доньку, дали їм освіту, а потім Звеліков зійшовся з іншою жінкою і пішов з сім'ї. Звелікова на

поновлення подружніх стосунків не сподівалася і подала заяву до органів ДРАЦСу про розірвання шлюбу. А потім звернулася до Звелікова з позовом про аліменти. У позовній заяві вона вказала, що їй 54 роки, вона ніде не працює, доглядає за онуками і ніяких коштів до існування не має. А Звеліков працює директором фірми і отримує 6 500 грн. на місяць.

Вирішіть справу.

Тема 3. Законний режим майна подружжя (9 год./ 8 год.)

Питання для самоконтролю:

1. Пояснити, що таке правовий режим майна подружжя.
2. Які органи правомочні вирішувати спори між подружжям у сфері реалізації ними особистих прав та обов'язків; що це за спори ?
3. Назвати вимоги закону щодо укладення одним із подружжя правочинів з нерухомістю, яка є об'єктом спільної сумісної власності.
4. Які засоби захисту прав дружини/чоловіка у випадку укладення правочинів із розпорядження майном без її/його згоди?
5. Розкрити юридичний зміст обов'язків подружжя, які впливають з особистих правовідносин між ними.

Завдання 1.

Визначте проблеми та перспективи розвитку правового регулювання права особистої приватної власності чоловіка та дружини.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Нелюбовій Г. М. було відомо про те, що її коханий – Кривопиша В. І. – перебуває у зареєстрованому шлюбі з Аврамовою С. В. Однак її це не турбувало, оскільки вже два роки він проживає саме з нею, а не зі своєю дружиною, а також ніяких стосунків Кривопиша з нею не має. Під час перебування у фактичних шлюбних відносинах вони придбали за власні кошти автомобіль, дачу, гараж, домашній кінотеатр. Але через п'ять років Кривопиша помер, не залишивши заповіту. Відповідно до закону все майно має перейти до його дружини, але Нелюбова з цим не погодилася і звернулася за допомогою до адвоката.

Яку консультацію має надати адвокат Нелюбовій ? Яким чином та на підставі якої норми законодавства здійснюється поділ майна чоловіка і жінки, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі ?

Задача 2.

Вакуленко звернувся до суду з позовом про поділ квартири. В позові він зазначив, що квартиру хоч і придбано під час перебування у шлюбі, однак половину коштів на її придбання надав він, а половину — його батьки. Тож він вимагав передати квартиру саме йому і заперечував проти її поділу.

Чи підлягає позов задоволенню ? Чи враховується судом зазначена умова при вирішенні цього питання ? Яким чином Вакуленко може отримати квартиру в натурі ?

Задача 3.

Миронова К. Є. перебувала у зареєстрованому шлюбі з Давидовим І. Ф. чотири роки. Від шлюбу мають 3-річного сина. Оскільки дружина перебувала у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трьох років, все майно, набуте у шлюбі, було придбано за кошти чоловіка. Однак сімейне життя не склалося: чоловік почав зловживати спиртними напоями, а тому вона подала до суду позов про розірвання шлюбу та поділ майна.

Яким чином має здійснюватися поділ майна подружжя ? Чи підлягає врахуванню судом особистий внесок кожного з подружжя у майно ?

Задача 4.

Подружжя Александрових перебувало у шлюбі з січня 2004 р. Після розірвання шлюбу в червні 2008 р. Александрова звернулася до суду з позовом про поділ спільно нажитого з Александровим майна: автомашини вартістю 108 840 грн, гаража металевого – 10600 грн. й

іншого майна вартістю 205 920 грн.

Александров також звернувся до суду з позовною заявою, де просив включити до складу спільного майна, що підлягає поділу, й інше майно, що залишилося у позивачки, на суму 100 320 грн. (дамські ювелірні прикраси, книги).

З матеріалів справи випливало, що на ім'я Александрова був зроблений вклад в Ощадбанк, який був знятий ним 12 серпня 2007 р. Як заявив Александров, гроші він віддав дружині (120 000 грн.), проте Александрова цей факт заперечувала. При цьому вона повідомила суд, що про зняття грошей з рахунку дізналася тільки наприкінці 2007 р., коли між колишнім подружжям виникла суперечка про поділ спільного майна. У судовому засіданні Александрову не вдалося доказати факт витрачання грошей (120 000 грн.) на потреби сім'ї. Крім того, суд установив, що ювелірні вироби придбані Александровою до реєстрації шлюбу, а частину книг на суму 2 125 грн. вона одержала після смерті своїх батьків.

Вирішіть суперечку між колишнім подружжям про поділ майна.

Задача 5.

При поділі спільного майна подружжя Волкових суд ухвалив рішення про виключення зі складу майна, що підлягає поділу, швейного устаткування (професійних швейної машини та оверлока фірми «Пафф») і передання його дружині, оскільки вона є швачкою за фахом. Одночасно чоловіку була присуджена відповідна компенсація згідно з його часткою в загальному майні подружжя.

Поясніть, чи правильне рішення ухвалив суд.

Задача 6.

Після п'яти років подружнього життя у 2007 р. подружжя Черстових подали до органу реєстрації актів цивільного стану заяву про розірвання шлюбу. І тільки в кінці 2011 року Черстов подав до суду позов про поділ майна, яке було набуто під час перебування у шлюбі. Ухвалене судом рішення не задовольнило позивача, а тому він оскаржив його до апеляційного суду. Апеляційний суд своїм рішенням скасував рішення районного суду і направив справу на новий розгляд, де вона перебуває і сьогодні.

Якими нормами права має керуватися суд при вирішенні цього питання? Які норми права застосував би суд, якщо б сторонами були чоловік та жінка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі?

Задача 7.

Петрови перебували у зареєстрованому шлюбі протягом п'яти років. Через два роки подружнього життя Петрова повідомила чоловікові, що вона вагітна. Однак замість того, щоб радіти дитині, він почав вимагати, щоб дружина зробила аборт. На питання, чому він не радий дитині, тільки відповідав «ще не час», «це завадить кар'єрі». Дізнавшись про намір залишити дитину, чоловік почав погрожувати дружині. Тоді Петрова подала до суду позов про розірвання шлюбу.

Чи підлягає позов задоволенню? Чи є зазначені обставини підставою для розірвання шлюбу? Що повинен пояснити адвокат Петровій?

Задача 8.

Після двох років перебування у фактичних шлюбних відносинах Коломієць Р. О. та Пилипова І. М. подали до органу реєстрації актів цивільного стану заяву про реєстрацію шлюбу. Після одруження чоловік отримав підвищення по службі. Звичайно, дружина не була проти цього, єдине, що їй не влаштовувало – це періодичні відрядження. Спочатку було важко, коли чоловіка постійно не було вдома, але з часом Пилипова звикла. Одного разу до Пилипової прийшла її подруга Онопрієва Г. І. Дізнавшись про стосунки подружжя, вона порадила, що краще буде їм встановити режим окремого проживання. Оскільки Пилиповій нічого не було відомо про цей режим, вона звернулася до юридичної консультації.

Яку консультацію має надати адвокат Пилиповій? Які підстави та правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя? Які переваги та недоліки має цей режим, порівняно зі шлюбом?

Задача 9.

Осокіна К. В. у заяві про реєстрацію шлюбу вказала, що після одруження бажає носити своє дошлюбне прізвище. Однак вже через рік вона звернулася до органу реєстрації актів цивільного стану з проханням змінити її прізвище на прізвище чоловіка.

Чи має право орган ДРАЦС відмовити Осокіній в зміні прізвища? Якими нормами СК України регулюється це питання ?

Задача 10.

Подружжя Корінцевих перебувало у шлюбі три роки. Однак під час перебування чоловіка за кордоном виникла потреба у коштах, і тому дружина продала належну їм на праві спільної сумісної власності дачу Варломову А. К. Повернувшись з від'їзду, чоловік почав вимагати від Варломова розірвання договору купівлі-продажу, на що той відмовив, що при підписанні договору Корінцева діяла від імені чоловіка.

Чи правомірно вчинила дружина ? Що має порадити адвокат Корінцеву, який бажає повернути дачу ?

Тема 4. Аліментні правовідносини подружжя (9 год./ 10 год.)

Завдання 1.

У письмовій формі складіть проект договору подружжя про надання утримання одному з них.

Завдання 2.

У письмовій формі складіть проект договору про припинення права на утримання взамін набуття права власності на житловий будинок, квартиру або інше нерухоме майно (або одержання одноразової грошової виплати).

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Подружжя Юдінцевих протягом п'яти років перебували у зареєстрованому шлюбі. Внаслідок дорожньо-транспортної пригоди дружина потрапила до лікарні з переломом хребта. Під час перебування у лікарні чоловік часто відвідував дружину, але з часом відвідування ставали дедалі рідшими. Повернувшись через два місяці додому, Юдінцева з'ясувала, що чоловік пішов від неї і зараз проживає з іншою жінкою. У зв'язку з повною втратою працездатності вона потребує матеріальної допомоги.

Яким чином Юдінцева може вимагати від чоловіка надання їй утримання ?

Тема 5. Договір як регулятор майнових відносин подружжя (5 год./ 8 год.)

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Конев Д. подав позов своїй колишній дружині Сенчиній А. про поділ майна, спільно нажитого ними під час шлюбу. У позовній заяві він зажадав, щоб йому присудили половину всього майна й одночасно залишили відкритий на його ім'я грошовий вклад у комерційному банку на суму 22 тис. грн., оскільки його колишня дружина за вісім років життя у шлюбі ніде не працювала, займалася домашнім господарством. дітей у них немає. У свою чергу, Сенчіна подала позов про визнання за нею права на пай у ЖБК, у квартирі якого вона проживала разом з Коневим (пай був на його ім'я і три роки тому повністю сплачений), пославшись на те, що оплата цього паю здійснена за рахунок коштів, дарованих їй її батьками. Вона також зажадала виключити з опису майна, що підлягає поділу, її каракулеву шубу, шкіряну куртку, а також золоті прикраси, даровані їй колишнім чоловіком.

Розберіть доводи сторін.

Як слід вирішити суперечку між колишнім подружжям?

Задача 2.

Подружжя Сидоренків проживало в будинку, що належав їм на праві спільної власності. Будинок був зареєстрований на ім'я Сидоренко. У вересні 2008 р. Сидоренко поїхала у гості до матері в інше місто, але до матері не прибула. Розшуки Сидоренко не дали ніяких результатів. У листопаді 2008 р. чоловік Сидоренко вирішив продати будинок, але нотаріус, вважаючи, що будинок належить подружжю на праві спільної власності, у посвідченні договору купівлі-продажу відмовив, посилаючись на непередставлення доказу згоди дружини Сидоренка на продаж будинку. Тоді Сидоренко звернувся до суду з позовом про визнання його власником будинку. Суд задовольнив цю вимогу.

Чи правомірне рішення суду? На підставі яких правових норм повинні бути вирішені питання, що виникають у цій справі? Чи може Сидоренко реалізувати предмети домашньої обстановки, книги, носильні речі, що належали дружині? Які правові наслідки з'явлення дружини Сидоренко?

Задача 3.

Борисова звернулася до суду з позовом до колишнього чоловіка, в якому просила визнати за нею право власності на автомобіль При цьому вона вказала, що автомобіль був придбаний у період шлюбу з відповідачем, але не на спільні кошти. 55 800 грн. були надані її матір'ю Семеновою, а 25 000 грн. – одержані у борг у тітки відповідача. Цей борг сплачений особисто нею за рахунок її власних коштів, які вона одержала у спадок ще до укладання шлюбу з Борисовим.

Чи підлягає позов Борисової задоволенню?

Тема 6. Сімейні договори подружжя майнового характеру (5 год./ 7 год.)

Завдання 1.

Складіть проекти таких сімейних договорів:

- 1) Договір про поділ (виділ) нерухомого майна;
- 2) Договір про визначення порядку користування майном;
- 3) Договір подружжя щодо надання утримання;
- 4) Договір довічного утримання за участю подружжя.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

До суду звернулася з позовом до колишнього чоловіка Михайлова З. про поділ майна на суму 15 тис. 400 грн. Михайлова також просила збільшити її частку у спільному майні у зв'язку з тим, що з нею залишилися проживати двоє дітей (8 і 14 років). Крім того, позивач просила виділити їй зі спірного майна автомобіль і гараж, оскільки діти потребують літнього відпочинку і, маючи автомашину, вона змогла б вивозити їх за місто.

Михайлов Р. позов визнав частково і вказав, що зі спільно нажитого майна, що підлягає поділу, повинні бути виключені автомобіль і гараж (загальною вартістю 100 400 грн.), оскільки вони були придбані на одержані ним авторські винагороди за опубліковані наукові праці. Одночасно Михайлов просив суд включити в опис майна, що підлягає поділу, жіночі ювелірні прикраси із золота і срібла, які залишилися у позивача.

Чи є автомобіль і гараж особистим майном Михайлова? Чи підлягають поділу як спільне сумісне майно подружжя жіночі ювелірні прикраси Михайлової, придбані за рахунок спільних коштів подружжя під час шлюбу? Чи підлягає задоволенню вимога позивача про збільшення її частки у спільному сумісному майні?

Задача 2.

Алієва і Карпов у 2000 р. зареєстрували шлюб. До цього часу вони проживали разом і вели спільне господарство. Алієва після реєстрації шлюбу не працювала, а займалася домашніми справами. Дітей у них не було. У період шлюбу подружжям було побудовано будинок і придбано різне майно. Карпов мав дочку від першого шлюбу – Леонтєву.

Після смерті Карпова у 2008 р. власником полонини будинку та іншого спільно нажитого

подружжям майна стала Алієва. Вона також стала спадкоємицею 1/4 будинку і частини майна, що належали Карпову, а також полонини його особистого майна. Іншу частину спадщини одержала дочка Карпова – Леонтєва. У січні 2009 р. за позовом Леонтєвої шлюб між Карповим і Алієвою був визнаний судом недійсним на підставі того, що Карпов одружився з Алієвою, не розірвавши свого першого шлюбу. Суд також встановив, що Алієвій не була відома ця обставина, оскільки під час укладання шлюбу Карпов приховав від неї свій шлюб.

На підставі рішення суду про визнання шлюбу Алієвої із Карповим недійсним Леонтєва у 2009 р. подала позов про визнання недійсним свідоцтва про право власності на частину будинку і про право на спадщину.

Які правові наслідки визнання судом шлюбу Карпова з Алієвою недійсним? Чи є майно, нажите Карповим і Алієвою, спільним сумісним майном подружжя? Чи підлягає позов Леонтєвої задоволенню?

Задача 3.

При розгляді судом позову Бобкової Е. до колишнього чоловіка про поділ сумісного майна останній не погодився з вимотою дружини про поділ у рівних частках одержаної ним премії за наукове відкриття. На думку Бобкова А., ця премія є його особистим майном і не може підлягати поділу. Проте Бобкова в обґрунтування своєї вимоги заявила, що успіхи її чоловіка у науковій діяльності були нероздільно пов'язані з турботою та увагою, якими вона оточувала чоловіка у період шлюбу.

Яке рішення повинен ухвалити суд за позовом Бобкової? До якого майна подружжя (спільного або роздільного) належать нагороди, заохочення кожного з подружжя за успіхи в трудовій, науковій, суспільній та іншій діяльності?

Тема 7. Юридична природа шлюбного договору (5 год./ 8 год.)

Завдання 1.

Складіть проект шлюбного договору:

- а) якщо шлюбний договір укладається до реєстрації шлюбу;
- б) якщо шлюбний договір укладається у шлюбі.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Горюнов і Краснова працювали в одній установі, де познайомилися, полюбили один одного і вирішили одружитися. За порадою друзів вони ще до державно реєстрації шлюбу уклали шлюбний договір і завірили його підписом керівника установи за місцем роботи. У договорі вони передбачили взаємні майнові права й обов'язки тільки на перші два роки шлюбу.

Через рік після одруження Краснова з розмови зі знайомим юристом дізналася, що закон вимагає дотримання нотаріальної форми шлюбного договору. Одночасно їй стало відомо, що шлюбний договір може бути укладений без зазначення терміну його дії. Тоді вона запропонувала чоловіку розірвати колишній шлюбний договір та укласти новий (безстроковий) і засвідчити його в нотаріальній конторі. Чоловік не погодився з її пропозиціями, пояснивши, що, на його думку, посвідчення шлюбного договору за місцем роботи прирівнюється до нотаріального, а укладання шлюбного договору без зазначення терміну дії не допускається законом. У зв'язку з цим між подружжям виникла суперечка.

Чи допускається законом укладання шлюбного договору без зазначення терміну (безстрокового договору) або тільки на певний термін (строкового договору)? Який порядок розірвання шлюбного договору? Які наслідки не дотримання нотаріальної форми шлюбного договору?

Задача 2.

Під час укладання шлюбного договору подружжя Гордієнків встановило режим роздільної власності тільки на автомобіль чоловіка і спортивний інвентар для занять тенісом і лижами дружини, а до решти речей вирішили нагосувати режим сумісної власності.

Спеціальних умов володіння, користування і розпорядження майном вони не передбачили.

Автомобіль та спортивний інвентар були придбані подружжям протягом перших трьох років шлюбу. Після того подружжя користувалося ним незалежно один від одного. Після спливу двох років через переїзд на постійне місце проживання в сільський будинок Гордієнко стала просити чоловіка відвозити її по певних днях у місто, що було для чоловіка незручно у зв'язку з графіком його роботи. Тому він ігнорував прохання дружини, посилаючись на умови шлюбного договору. Тоді Гордієнко заявила, що, на її думку, шлюбний договір є недійсними через зміну їх місця проживання, що істотно вплинуло на умови користування майном.

Що ви можете сказати з приводу суперечок між подружжям? Чи має право кожен із подружжя у разі встановлення шлюбним договором режиму роздільної власності на окремі види майна володіти, користуватися і розпоряджатися ним тільки на власний розсуд? Чи є в цьому випадку підстави для зміни шлюбного договору? Який порядок зміни шлюбного договору?

Задача 3.

Подружжя Петрових під час укладання шлюбного договору вирішило відмовитися від обов'язку щодо взаємного утримання у разі розірвання шлюбу, встановивши, що аліментних зобов'язань один перед одним у них не буде, незалежно від підстав розлучення. Проте нотаріус відмовився засвідчити їх шлюбний договір, заявивши, що він не відповідає вимогам закону.

Дайте оцінку діям нотаріуса. Чи має право подружжя під час укладання шлюбного договору передбачати відмову від взаємної матеріальної підтримки у разі розірвання шлюбу?

Задача 4.

Поляков Р. неодноразово наполягав на здобутті дружиною вищої медичної освіти, обіцяючи їй за це купити діамантові сережки і шубу. Через деякий час Полякова Т. погодилася з цією пропозицією, але попросила укласти шлюбний договір, передбачивши в ньому купівлю їй чоловіком сережок у разі закінчення третього курсу медичного інституту, а шуби – після отримання диплома про вищу освіту.

Чи ґрунтується на законі вимога Полякової? Чи може шлюбний договір укладатися з умовою відкладання?

Тема 8. Правовий режим майна батьків та дітей (5 год./ 7 год.)

Завдання 1.

Складіть проекти таких сімейних договорів:

- 1) Договір між матір'ю і батьком дитини про аліменти на дитину при розірванні шлюбу;
- 2) Договір між батьками про сплату аліментів на дитину;
- 3) Договір про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з передачею дитині права власності на нерухоме майно.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1. До суду звернулася з позовом до колишнього чоловіка Михайлова З. про поділ майна на суму 150 тис. 400 грн. Михайлова також просила збільшити її частку у спільному майні у зв'язку з тим, що з нею залишилися проживати двоє дітей (8 і 14 років). Крім того, позивач просила виділити їй зі спірного майна автомобіль і гараж, оскільки діти потребують літнього відпочинку і, маючи автомашину, вона змогла б вивозити їх за місто.

Михайлов Р. позов визнав частково і вказав, що зі спільно нажитого майна, що підлягає поділу, повинні бути виключені автомобіль і гараж (загальною вартістю 100 400 грн.), оскільки вони були придбані на одержані ним авторські винагороди за опубліковані наукові праці. Одночасно Михайлов просив суд включити в опис майна, що підлягає поділу, жіночі ювелірні прикраси із золота і срібла, які залишилися у позивача.

Чи є автомобіль і гараж особистим майном Михайлова? Чи підлягають поділу як спільне сумісне майно подружжя жіночі ювелірні прикраси Михайлової, придбані за рахунок спільних коштів подружжя під час шлюбу? Чи підлягає задоволенню вимога позивача про збільшення її частки у спільному сумісному майні?

Задача 2. Петрову та його батькам на праві спільної сумісної власності належала квартира. У 2016 році, коли хлопцеві виповнилося 12 років, квартира була відчужена. Від його імені договір підписала його мати зі згоди органу опіки та піклування. У 2017 році за отримані кошти батьки хлопця придбали іншу квартиру і хоча сина в договорі як нового співвласника не вказали, однак зареєстрували його місце проживання за новою адресою.

У 2018 році орган опіки та піклування за місцем розташування нової квартири звернувся до суду з позовом до батьків хлопця про визнання недійсним договору купівлі-продажу як такого, що порушує права дитини та був укладений без згоди органу опіки та піклування.

Вирішіть спір.

Задача 3. М. звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів з Ю. на двох дітей в розмірі 1/3 заробітку (доходу), вказавши, що син є учнем 9 класу, а дочці виповнилося 19 років, вона студентка 2-го курсу університету і не отримує стипендії. Позивачці важко одній утримувати дітей. Відповідач позову не визнає, посилаючись на те, що дочка повнолітня і він не зобов'язаний її утримувати, а син має власний прибуток від акцій, які перейшли йому у спадок.

Вирішити спір.

ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

ІНДЗ повинне містити вступ, де висвітлюється актуальність теми, джерельна база та значення; основну частину, де виконуються завдання згідно обраної шляхом аналізу чинного цивільного та сімейного законодавства, практики його застосування; висновки, де передбачити особисті конкретні зауваження та рекомендації з теми дослідження та списку використаних джерел відповідно до встановлених вимог.

Згідно обраної наукової теми (див. нижче):

- визначити основні поняття;
  - розробити питання для самоконтролю;
  - скласти не менше 5 задач;
  - у висновках запропонувати шляхи вирішення проблемних питань через проект окремої норми сімейного законодавства.
1. Правовий режим спільної сумісної власності подружжя: сучасний стан та проблеми правозастосування.
  2. Особливості правового режиму майна подружжя при укладенні шлюбного договору.
  3. Захист прав подружжя у справах щодо поділу спільного майна: проблеми судової практики.
  4. Майнові права фактичних чоловіка та жінки: юридичні колізії та перспективи законодавчого регулювання.
  5. Роль правоохоронних органів у забезпеченні захисту майнових прав подружжя при розірванні шлюбу.
  6. Правовий режим майна подружжя під час воєнного стану: особливості застосування законодавства.
  7. Цифрові активи (криптовалюта) як об'єкти права спільної сумісної власності подружжя: виклики для правоохоронців.
  8. Аналіз Європейської практики щодо поділу майна подружжя: можливості імплементації в Україні.
  9. Участь працівників поліції у примусовому виконанні рішень суду щодо поділу майна подружжя.
  10. Майнові спори подружжя як привід до вчинення домашнього насильства: профілактика та реагування.
  11. Етичні межі втручання правоохоронців у майнові спори подружжя: баланс між правами та приватністю.
  12. Спори щодо розпорядження спільним майном подружжя при розірванні шлюбу: профілактика насильства у сім'ї.

13. Правовий режим майна подружжя в умовах токсичних або аб'юзивних відносин: захист жертви.
14. Роль правоохоронних органів у забезпеченні безпеки під час виконання судових рішень про поділ майна.
15. Правові аспекти поділу сімейних реліквій і цінних особистих речей подружжя.
16. Набуття майна подружжям у цивільному шлюбі.
17. Визначення статусу майна подружжя під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним збагаченням.
18. Сімейне рейдерство: правова кваліфікація дій одного з подружжя при заволодінні майном іншого.
19. Майна подружжя в контексті захисту прав дитини на житло.
20. Морально-правові аспекти шлюбного договору.
21. Правовий режим майна подружжя у шлюбах з іноземним елементом: юрисдикційні конфлікти.
22. Майно, набуте подружжям під час окупації території: правовий режим і судова практика.
23. Криптовалюта у майнових правовідносинах подружжя: визначення частки, поділ, оцінка.
24. Майно подружжя, що залишилось на тимчасово окупованій території: правовий статус.
25. Реєстрація права власності на майно за кордоном у шлюбі: виклики для поділу.
26. Цивільні та сімейно-правові характеристики змісту шлюбного договору.
27. Юридична природа спадкового договору подружжя.
28. Медіація у сімейних спорах майнового характеру.
29. Шлюбний договір як спосіб приховання незаконних доходів.
30. Цифрові активи у шлюбному договорі: нові виклики та ризики.
31. Шлюбний договір як прикриття легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.
32. Шлюбний договір як інструмент захисту жінки від економічного насильства.
33. Шлюбний договір та домашнє насильство: правові парадокси.

20 балів написання індивідуального наукового-дослідного завдання

№ п/п	бали	Оцінка	Оцінка відповідно ECES
1	20-19	відмінно	здобувач освіти демонструє вільне володіння проблемою, яка виноситься для наукового опрацювання з обґрунтуванням своїх думок необхідною кількістю джерел та виконанням усіх запропонованих завдань;
2	18 – 10	добре	здобувач освіти при аналізі наукової проблеми допускає деякі неточності, теоретичні положення не завжди аргументовані, завдання не повністю виконані згідно поставлених вимог;
3	9 - 5	задовільно	здобувач освіти опрацював лише окремі положення законодавства з теми наукового дослідження та не зробив власних пропозицій щодо вирішення наукової проблеми;
4	4 - 0	незадовільно	здобувач освіти не окреслив меж проблеми та шляхи її вирішення з посиланням на законодавство, не виконавши запропоновані завдання;

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Політика викладача щодо здобувача освіти

Формуючи лекції і практичні завдання, викладач створює умови для найбільш ефективного засвоєння здобувачем освіти знань в межах освітнього компонента. Досягненню відповідної мети слугує, зокрема визначення тих питань, що за рівнем складності можуть бути вивчені здобувачем освіти в межах самопідготовки.

При цьому в процесі викладення освітнього компонента викладач використовує сучасні

наукові методи, спрямовані в тому числі на розвиток у здобувачів освіти критичного мислення і вміння самостійно аналізувати обставини правової реальності та давати їм оцінку з точки зору положень чинного законодавства України у сфері інтелектуальної власності.

Відвідування лекційних і практичних занять здобувачем освіти покликане забезпечити отримання ним концентрованих знань, що досягається у тому числі безпосередньою участю в обговоренні відповідної тематики, а також зверненням до викладача із запитаннями з метою конкретизації тих чи інших аспектів предмету розгляду. Якщо інше не встановлено положеннями нормативно-правових документів Університету, відвідування лекційних та практичних занять є обов'язковим.

Поточний контроль здійснюється під час усного опитування на практичних заняттях, написання тестових завдань, під час розв'язування задач, написанні контрольних робіт, виконання завдань для самостійного опрацювання тощо. Самостійна робота окремо не оцінюється, а враховується при поточному контролі здобувачів освіти.

Відповідно о п 4.5. Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 26 червня 2025 р. протокол № 8 Вченої ради передбачено, що здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт тощо й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю з відповідного ОК.

Науково-методичною комісією факультету затверджено систему бонусних балів, які зараховуються як результати поточного контролю з відповідного ОК в обсязі до 35 балів (протокол № 01 від 03 вересня 2025 р.).

Види студентської наукової та практичної активності	Кількість бонусних балів
Публікація наукової статті в періодичному науковому фаховому виданні категорії «Б» (у співавторстві із науковим керівником)	до 7 балів
Виступ з доповіддю на міжнародній, всеукраїнській науково-практичній конференції, засіданні круглого столу, симпозіуму та іншому науковому заході	до 5 балів
Публікація тез доповіді у збірнику матеріалів конференції, круглого столу чи іншого наукового заходу	до 5 балів
Участь у Всеукраїнській студентській олімпіаді	до 8 балів
Участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт	до 10 балів

Політика щодо академічної доброчесності

Вивчаючи цей ОК, здобувач освіти погоджується виконувати етичні принципи та визначені законом правила, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватись політики академічної доброчесності, що передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Основні засади дотримання академічної доброчесності визначено у Положенні про систему

запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Polozhennya-pro-plagiat-gruden-24.pdf>, а також у Кодексі академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf>

Політика щодо дедлайнів та перекладання

Поточний контроль за темами освітнього компонента здійснюється в межах практичних занять, що проводяться згідно розкладу.

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силабусом ОК. У цьому випадку завдання із цих видів поточного контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів. Максимальна кількість балів за поточний контроль з ВОК 100 балів.

Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми.

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті

Згідно п. 3.1. Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті Волинського національного університету імені Лесі Українки від 29 серпня 2024 р., визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач освіти досяг результатів навчання, передбачених ОП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як ОК в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проекту), контрольній роботі тощо, які передбачені силабусом ОК.

Види студентської наукової та практичної активності	Кількість балів
Участь у правопросвітницьких заходах, робота в юридичній клініки “Ad ASTRA” згідно реєстру клініцистів	до 5 балів
Проходження курсів, тренінгів, воркшопів та інших видів неформальної освіти в межах тематики освітнього компонента	до 10 балів
Участь у правопросвітницьких заходах Європейської Асоціації студентів права «ELSA Lutsk» та інших громадських об’єднань	до 5 балів

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Згідно Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 26 червня 2025 року (URL: <https://vnu-taskid841251.s3.eu-north-1.amazonaws.com/s3fs-public/inline-files/2025-pro-potochne-i-pidsumk.otsinyuvannya.pdf>) підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому рівні або на окремих його завершальних етапах і проводиться у формі заліку, який відбувається в період заліково-екзаменаційної сесії, передбачених навчальним планом, згідно із затвердженим графіком освітнього процесу і розкладом.

Підсумковий модульний контроль не планується, не проводиться.

Залік викладач виставляє за результатами поточної роботи за умови, що здобувач освіти виконав ті види навчальної роботи, які визначено силабусом ОК. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів,

які

здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

Залік викладач виставляє за умови виконання здобувачем освіти завдань, передбачених силабусом ОК. Мінімальна позитивна кількість балів – 60.

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості 100.

У день складання заліку за основною сесією не проводяться додаткові опитування здобувача освіти, а також здобувач освіти не має права дозвати будь-який вид робіт, передбачений силабусом освітнього компоненту.

Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Залік проводиться в усній формі.

Перелік питань до заліку

1. Майно, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка.
2. Право на плоди та доходи від речей, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка.
3. Здійснення дружиною, чоловіком права особистої приватної власності.
4. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя.
5. Об'єкти права спільної сумісної власності подружжя.
6. Виникнення права спільної сумісної власності подружжя на майно, що належало дружині, чоловікові..
7. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності.
8. Право подружжя на укладення договорів між собою.
9. Право подружжя на розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
10. Право подружжя на визначення порядку користування майном.
11. Право на розпорядження часткою у майні, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
12. Здійснення права спільної сумісної власності після розірвання шлюбу.
13. Право подружжя на поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
14. Розмір часток майна дружини та чоловіка, при поділі майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
15. Способи та порядок поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
16. Застосування позовної давності до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
17. Накладення стягнення на майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.
18. Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі.
19. Право одного з подружжя на утримання.
20. Право на утримання після розірвання шлюбу.
21. Способи надання утримання одному з подружжя.
22. Час, протягом якого сплачуються аліменти одного з подружжя.
23. Визначення розміру аліментів одному з подружжя за рішенням суду.
24. Види доходів, які враховуються при визначення розміру аліментів.
25. Припинення права одного з подружжя на утримання.
26. Позбавлення права на утримання або обмеження його строком. Права дружини на

- утримання під час вагітності та у разі проживання з нею дитини.
27. Припинення права дружини на утримання.
  28. Право чоловіка на утримання у разі проживання з ним дитини.
  29. Припинення права чоловіка на утримання.
  30. Право на утримання того з подружжя, з ким проживає дитина-інвалід.
  31. Припинення права на утримання за домовленістю подружжя.
  32. Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою.
  33. Теоретичні засади договірного регулювання майнових відносин подружжя.
  34. Сутність та значення договірного регулювання майнових відносин подружжя.
  35. Поняття та види договорів подружжя: загальна характеристика.
  36. Договори подружжя щодо належного їм майна: загальна характеристика.
  37. Майно як об'єкт договорів подружжя.
  38. Договори про встановлення та зміну правового режиму майна подружжя.
  39. Договори про визначення порядку користування майном.
  40. Договори подружжя щодо надання утримання (аліментування).
  41. Поняття утримання (аліментування) в сімейному праві.
  42. Договори щодо надання та припинення утримання.
  43. Договори довічного утримання за участю подружжя.
  44. Договір між матір'ю і батьком дитини про аліменти на дитину при розірванні шлюбу.
  45. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину.
  46. Договір про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з передачею дитині права власності на нерухоме майно.
  47. Цивільно-правові наслідки договорів, укладених одним із подружжя.
  48. Право на укладення шлюбного договору.
  49. Зміст шлюбного договору.
  50. Форма шлюбного договору.
  51. Початок дії шлюбного договору. Строк дії шлюбного договору.
  52. Визначення у шлюбному договорі правового режиму майна.
  53. Визначення у шлюбному договорі порядку користування житлом.
  54. Визначення у шлюбному договорі права на утримання.
  55. Право на відмову від шлюбного договору.
  56. Розірвання шлюбного договору.
  57. Визнання шлюбного договору недійсним.
  58. Зміна умов шлюбного договору.
  59. Роздільність майна батьків і дітей.
  60. Право власності дитини на майно, призначене для її розвитку, навчання, виховання.
  61. Право спільної сумісної власності батьків і дітей.
  62. Права батьків і дітей щодо користування майном.
  63. Управління майном дитини.
  64. Використання доходу від майна дитини.
  65. Право власності на аліменти, одержані на дитину.

VI. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 - 81	
67 -74	
60 - 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

90-100 – здобувач освіти демонструє вільне володіння теоретичними питаннями, вміє переконливо, з посиланням на сімейне законодавство обґрунтовувати проблему, яку висвітлює; безпомилково дає відповіді на поставлені питання з посиланням на норми сімейного законодавства; вільно володіє термінологією з сімейного права;

82-89 – здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання відповідає повно, володіє термінологією з сімейного права, знає нормативно-правові акти у сфері сімейного права, вміло їх застосовує при відповіді на питання, однак може допускати деякі неточності чи положення без їх доведеності;

75-81 – здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання може порушувати системність їх викладу, допускати окремі неточності, без їх доказовості, однак знає нормативно-правові акти у сфері сімейного права, застосовує при відповіді на питання, володіє основними категоріями з сімейного права;

67-74 – здобувач освіти володіє більшістю теоретичними питаннями з предмету вивчення, володіє термінологією з сімейного права, знає нормативно-правові акти у сфері сімейного права; однак не завжди може правильно та аргументовано застосувати норму сімейного законодавства при відповіді на питання;

60-66 – здобувач освіти не володіє більшістю теоретичними питаннями, однак знає основні категорії та нормативно-правові акти у сфері сімейного права, але при відповіді на питання не обґрунтовує та не аргументує свою відповідь;

1-59 – здобувач освіти володіє теоретичними питаннями поверхнево; знає окремі категорії та нормативно-правові акти у сфері сімейного права, але не вміє правильно їх застосовувати під час відповіді на питання.

5 балів – поточне оцінювання (денна / очна форма навчання)

№ п/п	бали	Оцінка	Оцінка відповідно ECES
1	5-4,5	відмінно	здобувач освіти демонструє вільне володіння питаннями практичного заняття, вміє переконливо, з посиланням на сімейне законодавство обґрунтовувати проблему, яку висвітлює; безпомилково виконує практичні завдання згідно сімейного законодавства та судової практики, бере участь у дискусії;
2	4,4-2,5	добре	здобувач освіти при відповіді на теоретичні питання практичного заняття допускає поодинокі неточності, однак знає нормативно-правові акти у сфері сімейного права, вміє їх застосовувати під час розв'язуванні задач та аргументувати свою відповідь;
3	2,4-0,9	задовільно	здобувач освіти не володіє більшістю питань практичного заняття, однак знає нормативно-правові акти у сфері сімейного права; виконуючи завдання, посилається на законодавство, але не обґрунтовує свою відповідь;
4	0,8-0	незадовільно	здобувач освіти володіє питаннями практичного заняття поверхнево; знає нормативно-правові акти у сфері сімейного права, але не вміє правильно застосовувати під час розв'язування практичних завдань.

15 балів – поточне оцінювання (заочна форма навчання)

№ п/п	бали	Оцінка	Оцінка відповідно ECES
1	15-14	відмінно	здобувач освіти демонструє вільне володіння питаннями

			практичного заняття, вмiє переконливо, з посиланням на сiмейне законодавство обгрунтовувати проблему, яку висвiтлює; безпомилково виконує практичнi завдання згiдно сiмейного законодавства та судової практики, бере участь у дискусiї;
2	13,9-7	добре	здобувач освiти при вiдповiдi на теоретичнi питання практичного заняття допускає поодинокi неточностi, однак знає нормативно-правовi акти у сферi сiмейного права, вмiє їх застосовувати пiд час розв'язуваннi задач та аргументувати свою вiдповiдь;
3	6,9-3	задовiльно	здобувач освiти не володiє бiльшiстю питань практичного заняття, однак знає нормативно-правовi акти у сферi сiмейного права; виконуючи завдання, посилається на законодавство, але не обгрунтовує свою вiдповiдь;
4	2,9-0	незадовiльно	здобувач освiти володiє питаннями практичного заняття поверхнево; знає нормативно-правовi акти у сферi сiмейного права, але не вмiє правильно застосовувати пiд час розв'язування практичних завдань.

20 балiв - написання контрольної роботи (денна / очна форма навчання)

№ п/п	бали	Оцiнка	Оцiнка вiдповiдно ECES
1	20-18	вiдмiнно	здобувач освiти повно вiдповiдає на питання контрольної роботи, вiльно володiє термiнологiєю з сiмейного права, вмiє застосовувати норми законодавства при вiдповiдi на питання та аргументувати свою позицiю;
2	17-10	добре	здобувач освiти при вiдповiдi на питання контрольної роботи допускає поодинокi неточностi; володiє термiнологiєю з сiмейного права; знає нормативно-правовi акти з питання контрольної роботи; вмiло застосовує норми сiмейного законодавства при вiдповiдi на питання;
3	9-5	задовiльно	здобувач освiти поверхнево володiє бiльшiстю питаннями контрольної роботи, знає основнi категорiї та нормативно-правовi акти з сiмейного права; використовує норми сiмейного законодавства, але не пояснює їх застосування при вiдповiдi на питання;
4	4-0	незадовiльно	здобувач освiти не може дати аргументовано вiдповiдь на питання контрольної роботи, висловлює власну думку при вiдповiдi на питання без посилання на норми сiмейного законодавства, володiє окремими категорiями сiмейного права.

40 балiв - написання контрольної роботи (заочна форма навчання)

№ п/п	бали	Оцiнка	Оцiнка вiдповiдно ECES
1	40-39	вiдмiнно	здобувач освiти повно вiдповiдає на питання контрольної роботи, вiльно володiє термiнологiєю з сiмейного права, вмiє застосовувати норми законодавства при вiдповiдi на питання та аргументувати свою позицiю;
2	38-20	добре	здобувач освiти при вiдповiдi на питання контрольної

			роботи допускає поодинокі неточності; володіє термінологією з сімейного права; знає нормативно-правові акти з питання контрольної роботи; вміло застосовує норми сімейного законодавства при відповіді на питання;
3	19-5	задовільно	здобувач освіти поверхнево володіє більшістю питаннями контрольної роботи, знає основні категорії та нормативно-правові акти з сімейного права; використовує норми сімейного законодавства, але не пояснює їх застосування при відповіді на питання;
4	4-0	незадовільно	здобувач освіти не може дати аргументовано відповідь на питання контрольної роботи, висловлює власну думку при відповіді на питання без посилання на норми сімейного законодавства, володіє окремими категоріями сімейного права.

VI. Рекомендована література та Інтернет-ресурси

Методичне забезпечення

1. Старчук О. В. Електронний освітній ресурс «Сімейне право України». URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=1640> (Рекомендовано науково-методичною радою університету до використання у навчальному процесі. Протокол № 02 від 19.10.2022).
2. Старчук О. В. Сімейне право України: словник-довідник основних термінів і понять. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 239 с. (Рекомендовано Вченою радою ВНУ імені Лесі Українки, протокол № 07 від 31 травня 2024 р.)

Нормативно-правові акти

1. Конституція України. Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. із змінами і доп. *Відом. Верхов. Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. із змінами і доп. *Відом. Верхов. Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.
4. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 р. із змінами і доповн. *Відом. Верхов. Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
5. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. із змінами і доповн. *Відом. Верхов. Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.
6. Про затвердження Правил опіки та піклування: наказ Державного комітету у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 р. № 34/166/131/88 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99#Text>
7. Положення про дитячий будинок сімейного типу: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 564 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF#Text>
8. Положення про прийомну сім'ю: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF#Text>
9. Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2021 р. № 893 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#Text>

Рекомендована навчальна та наукова література:

Основна:

1. Апопій І. В. Сімейне право України: підручник. К. : Центр учбової літератури, 2022. 360 с.
2. Борисова В. І., Жилінкова І.В. Сімейне право: підручник. К. : Право, 2022. 320 с.
3. Сімейне право України: підручник. [Т. В. Бондар, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера та ін.]; за заг. ред. Т. В. Бондар, О. В. Дзери. 3-є вид., стереотип. К. : Юрінком Інтер, 2023. 520 с.

4. Дякович М. М. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.
5. Менджул М. В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород : «РІК-У», 2021. 296 с.
6. Чернега В. М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право: підручник. К. : Ліра-К, 2023. 370 с.

Додаткова:

1. Старчук О. В., Яциняк О. П. The concept of discrimination in family law Ukraine: problems of definition. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1. С.86-92.
2. Старчук О. В. Торчило Я. О. До питання правового регулювання протидії домашньому насильству. *Науковий вісник ХДУ*. № 1. 2017. С. 96–99.
3. Старчук О. В. Правове регулювання створення та функціонування прийомної сім'ї в Україні та Польщі: порівняльно-правові аспекти. *Area Nauki*. Люблін. 2017. № 1. С. 102–109.
4. Старчук О. В. До питання посвідчення нотаріусом конкубінатного договору. *Право і суспільство*. № 1. 2017. С. 77–81.
5. Старчук О. В., Яциняк О. П. Нотаріальна форма майнових договорів чоловіка та жінки, які не перебувають у цивільному шлюбі. *Право і суспільство*. №. 2. 2019. С. 61–66.
6. Старчук О. В. Щодо міжнародних та європейських стандартів протидії домашнього насильству. Проблеми забезпечення прав і свобод людини, їх захисту в країнах Європи: зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. е-конф. (13 грудня 2019 р. м. Луцьк) / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк : Вежа-Друк, 2019.
7. Старчук О. В., Яциняк О. П. Notarial regulation of family legal relations. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія. Право. Вип. 61. Т. 1. 2020. С. 88–92.*
8. Старчук О. В. Фактичні відносини жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою: національний та міжнародний досвід. *Area Nauki*. Люблін. 2020. № 1 (7). С. 76–83.
9. Старчук О. В., Яциняк О. П. Щодо класифікації сімейно-правових договорів. Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук. ст. за матеріалами XVI Міжнар. наук.–практ. конф., м. Луцьк, 29-30 травн. 2020 р. / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк: Вежа-Друк, 2020.
10. Старчук О. В., Пеньшіна С. О. Щодо правового регулювання застосування ДРТ: вітчизняний та міжнародний досвід. Проблеми забезпечення прав і свобод людини: зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. е-конф. (11 грудня 2020 р. м. Луцьк) / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. С. 194–197.
11. Старчук О. В. Договірне регулювання режиму окремого проживання подружжя. *Історико-правовий часопис*. 2021. № 1. С. 67-73.
12. Старчук О. В. Правове регулювання права на сім'ю. Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євроінтеграційного поступу: матеріали доп. учасн. VII Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2021 р. м. Луцьк) / упор.: О. І. Бундак, Т. Й. Жалко, Н. Г. Конон. Луцьк: ЛІРоЛ, 2021. С. 202-206.
13. Старчук О. В. Щодо підстав виникнення сім'ї. Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук. ст. за матеріалами XVI Міжнар. наук.–практ. конф., м. Луцьк, 4-5 червн. 2021 р. / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк: Вежа-Друк, 2021.
14. Старчук О. В. Встановлення сепарації судом: європейський досвід на прикладі польського законодавства. Правове регулювання суспільних відносин: питання теорії та практики: монографія / А. В. Духневич, І. М. Якушев, Д. С. Спесівцев, О. В. Старчук та ін. Луцьк : Завжди поруч, 2022.
15. Старчук О. В. Приватні та публічні елементи створення та функціонування прийомної сім'ї. Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євроінтеграційного поступу: матеріали доп. учасн. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (26 травня 2022 р. м. Луцьк) / упор.: О. І. Бундак, Т. Й. Жалко, Н. Г. Конон. Луцьк: ЛІРоЛ, 2022.
16. Старчук О. В. Правове регулювання прийомного виховання в Україні та Польщі: порівняльно-правові аспекти. *Історико-правовий часопис*. 2023. № 1 (20). С. 83–89.

17. Старчук О. В. Щодо правового регулювання реєстрованого партнерства в Україні та зарубіжних країнах. Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення: тези доповідей за матеріал. III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 27-28 квітня 2023 року) / відп. ред. Я. І. Ленгер, А. М. Земко. Луцьк: ВІПЛІНТУ, 2023. С. 137–141.
18. Старчук О. В. Щодо співвідношення конкубінату та реєстрованого партнерства як підстав виникнення сім'ї в Україні. Актуальні проблеми сучасної освіти та науки в контексті євроінтеграційного поступу: матеріали доп. учасн. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, Лірол, 25 трав. 2023 р.) / упоряд.: О. І. Бундак, Л. В. Бензель. Луцьк : ЛІРОЛ, 2023. С. 248–251.
19. Старчук О. В. Нотаріальна форма договору реєстрованого партнерства. Актуальні питання реформування правової системи: зб. наук. ст. за матеріалами XX Міжнар. наук.–практ. конф., м. Луцьк, 16- 17 вер. 2023 р. / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк: Вежа-Друк, 2023.
20. Старчук О. В. Договірне регулювання сімейних правовідносин (досвід зарубіжних країн). Проблеми забезпечення прав і свобод людини: зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. е-конф. (м. Луцьк, 08 грудня 2023 р.) / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. С. 107-109. 1 електрон. диск (CD-ROM).

Інтернет-ресурси:

<http://zakon1.rada.gov.ua> – Законодавство України
<http://rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України
<http://www.president.gov.ua/> – Президент України
<http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
www.minjust.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства юстиції України
<http://ww.ccu.gov.ua/uk/index> – Конституційний суд України
<http://sc.gov.ua/> – Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
<http://reyestr.court.gov.ua/> – Єдиний державний реєстр судових рішень
<http://court.gov.ua/sudy/> – Судова влада України
<http://www.vru.gov.ua/> – Вища рада юстиції
<http://vkksu.gov.ua/> – Вища кваліфікаційна комісія суддів України
<http://nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
<http://www.nbuv.gov.ua/nyub/journals.html>. – Наукова юридична періодика України
www.studrada.com.ua – Центральний юридичний портал України
www.ukr-pravo.at.ua – Правовий портал
www.jurconsult.net.ua – Всеукраїнський юридичний портал
www.liga.kiev.ua/ – Інформаційно-пошукова системи по законодавству «Ліга»
<http://www.osvita.org.ua/> – Освітній портал
<http://student.pp.ua/load> – Студентський портал України
http://irbis-nbuv.gov.ua/info_law.html – Юридичні інформаційні ресурси